

Domov>Družinske zadeve in dedovanje>Starševska odgovornost – pravica do varstva in vzgoje otroka ter stikov Vecāku atbildība – bērna aizgādība un saziņas tiesības

Latvija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā.

Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.

Rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu.

Bērna aprūpe nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam).

Bērna uzraudzība nozīmē rūpes par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu. Ar tiesībām noteikt bērna dzīvesvietu saprotama dzīvesvietas ģeogrāfiskā izvēle un mājokļa izvēle.

Rūpes par bērna mantu nozīmē gādību par bērna mantas uzturēšanu un izmantošanu tās saglabāšanai un vairošanai.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Kopā dzīvojoši vecāki aizgādību īsteno kopīgi. Ja vecāki dzīvo šķirti, vecāku kopīga aizgādība turpinās. Bērna aprūpi un uzraudzību īsteno tas no vecākiem, pie kura bērns dzīvo. Jautājumos, kas var būtiski ietekmēt bērna attīstību, vecāki lēmumu pieņem kopīgi.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja vecāka vainas dēļ (vecāka apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ) ir apdraudēta bērna veselība vai dzīvība vai vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību un tas var apdraudēt bērna fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību, tad tiesa var atņemt vecākam aizgādības tiesības. Atņemot aizgādības tiesības vienam vecākam, tiesa nodod bērnu otra vecāka atsevišķā aizgādībā. Ja aizgādība, ko varētu īstenot otrs vecāks, nepietiekami aizsargātu bērnu no apdraudējuma vai aizgādības tiesības tiek atņemtas abiem vecākiem, tiesa uzdod bāriņtiesai nodrošināt bērnam ārpusģimenes aprūpi.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Ja vecāki dzīvo šķirti, vecāku kopīga aizgādība turpinās. Bērna aprūpi un uzraudzību īsteno tas no vecākiem, pie kura bērns dzīvo. Jautājumos, kas var būtiski ietekmēt bērna attīstību, vecāki lēmumu pieņem kopīgi. Vecāku domstarpības izšķir bāriņtiesa, ja tiesību aktos nav noteikts citādi. Vecāku kopīga aizgādība izbeidzas, kad, pamatojoties uz vecāku vienošanos vai tiesas nolēmumu, tiek nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Ja vecāki vienojas par vecāku atbildības jautājumu un brīvprātīgi to pilda, tad nav vajadzīgs saņemt kādas iestādes vai tiesas apstiprinājumu.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Strīda gadījumā domstarpības un nesaskaņas var palīdzēt atrisināt bāriņtiesa.

Ģimenes konfliktu risināšanai var efektīvi izmantot arī mediācijas sniegtās iespējas, kuras laikā ar neitrālas trešās personas – mediatora – palīdzību, izmantojot dažādas metodes un prasmes, tiek mēģināts rast pusēm savstarpēji pieņemamu strīda risinājumu, uz klausot abu pušu vēlmēs un vajadzībās. V **alsts budžeta programmas “Mediācija ģimenes strīdos” ietvaros**, ko īsteno Tieslietu ministrija sadarbībā ar Sertificētu mediatoru padomi, ģimenēm ir iespēja izmantot 5 valsts apmaksātas mediācijas stundu sesijas, savukārt gadījumos, ja ģimenei ir trūcīgās vai maznodrošinātās ģimenes statuss, – 7 valsts apmaksātas mediācijas stundu sesijas.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Ja vecāki vēršas tiesā, viņi pieprasa kopīgu aizgādību vai atsevišķu aizgādību. Papildus tam tiesnesis vajadzības gadījumā lemj par uzturēšanas, dzīvesvietas u.c. jautājumiem. Tas vecāks, kuram ir atsevišķas aizgādības tiesības, īsteno aizgādību pār bērnu, kas ietver tiesības rīkoties bērnu vārdā viņu personīgajās un mantiskajās attiecībās un tiesības noteikt bērna dzīvesvietu. Katram vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Šis noteikums piemērojams arī tad, ja bērns ir šķirts no ģimenes vai nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem vai abiem vecākiem. Tam vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tiesības saņemt ziņas par viņu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem. Vecāku strīds par aizgādības tiesībām izšķirams, ņemot vērā bērna intereses un noskaidrojot bērna viedokli, ja vien viņš pats spēj to formulēt.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Tam no vecākiem, kura atsevišķā aizgādībā bērns atrodas, ir visas no aizgādības izrietošās tiesības un pienākumi. Vecāku pienākums ir samērā ar viņu spējām un mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt.

Pienākums gādāt par bērna uzturēšanu neizbeidzas, ja bērns ir šķirts no ģimenes vai nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem.

Tiesas, lemjot jautājumu par atsevišķas aizgādības nodibināšanu, ņem vērā lietas faktiskos apstākļus, tas ir, pie kura no vecākiem bērns dzīvo uz prasības celšanas brīdi un kurš no vecākiem īsteno bērna ikdienas aizgādību. Bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem (saskarsmes tiesības). Katram vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Tam vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tiesības saņemt ziņas par viņu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem. Bērna atsevišķas aizgādības tiesību piešķiršana vienam no vecākiem nenozīmē aizgādības tiesību atņemšanu otram no vecākiem.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Ja bērni ir abu vecāku kopīgā aizgādībā, tad abi vecāki var rīkoties savu bērnu vārdā viņu personīgajās un mantiskajās attiecībās. Visos jautājumos par bērna attīstību vecāki lēmumu pieņem kopīgi.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Prasību lietās, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, ceļ tiesā pēc bērna dzīvesvietas. Par bērna dzīvesvietu lietās, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, uzskatāma viņa vecāku deklarētā dzīvesvieta. Ja bērna vecāku deklarētās dzīvesvietas atrodas dažādās administratīvajās teritorijās, par bērna dzīvesvietu uzskatāma tā vecāka deklarētā dzīvesvieta, pie kura viņš dzīvo. Ja bērna vecākiem vai bērnam nav deklarētās dzīvesvietas, par bērna dzīvesvietu uzskatāma viņa vecāku dzīvesvieta.

Prasības pieteikums ir noformējams atbilstoši Civilprocesa likuma 128.pantā noteiktajam. Savukārt attiecībā uz prasības pieteikumam pievienojamiem dokumentiem – attiecināms Civilprocesa likuma 129.pants.

Prastības pieteikumam pielikumā var pievienot arī bāriņtiesas atzinumu par attiecīgo jautājumu.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Tiesvedību civilīetās regulē Latvijas Civilprocesa likuma normas. Lietas, kas saistītas ar bērna tiesību un interešu aizsardzību, tiesa izskata ārpus kārtas. Jautājumos par aizgādības tiesību piešķiršanu, bērna aprūpi un saskarsmes tiesības izmantošanas kārtību tiesa pieprasa bāriņtiesas atzinumu un uzaicina tās pārstāvi piedalīties tiesas sēdē, kā arī noskaidro bērna viedokli, ja bērns ir spējīgs to formulēt, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi. Civilīetas tiesā izskata atklāti, izņemot, piemēram, lietas par aizgādības un saskarsmes tiesībām. Tāpat pēc lietas dalībnieku motivēta lūguma vai tiesas ieskata tiesas sēdi vai tās daļu arī citās lietās tiesa var pasludināt par slēgtu nepilngadīgo interesēs.

Pusēm ir tiesības izteikt motivētu lūgumu tiesai noteikt ātrāku lietas izskatīšanu. Tiesa šo motivēto lūgumu izvērtē.

Pēc lietas dalībnieka lūguma tiesas spriedumā var noteikt, ka pilnīgi vai noteiktā daļā nekavējoties izpildāmi spriedumi ir par uzturlīdzekļu piedziņu bērnam, kā arī lietās, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām.

Pēc puses lūguma tiesa pieņem lēmumu, ar kuru uz laiku līdz sprieduma taisīšanai nosaka uzturlīdzekļus bērnam.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Maznodrošinātas vai trūcīgas personas, kurām šāds statuss piešķirts atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai, un personām, kuras pēkšņi nonākušas tādā situācijā un materiālajā stāvoklī, kas tām liedz nodrošināt savu tiesību aizsardzību (stihisku nelaimju, nepārvaramas varas vai citu no personas neatkarīgu apstākļu dēļ), vai atrodas pilnā valsts vai pašvaldības apgādībā (turpmāk — īpašā situācija) ir tiesības pieprasīt finansiālu atbalstu juridiskās palīdzības saņemšanai.

Pēc personas motivēta lūguma, tiesa vai tiesnesis, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, pilnīgi vai daļēji atbrīvo to no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos, kā arī atliek valsts ienākumos piespiesto tiesas izdevumu samaksu vai sadala to termiņos.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma normām no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos atbrīvoti tostarp prasītāji – prasībās par uzturlīdzekļu piedziņu bērnam.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Spriedumu var pārsūdzēt vispārējā kārtībā, proti, iesniedzot apelācijas sūdzību (Apgabaltiesā) un kasācijas sūdzību (Augstākajā tiesā).

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Tiesas nolēmumus izpilda pēc tam, kad tie stājas likumīgā spēkā, vai nekavējoties, ja tas pasludināts par nekavējoties izpildāmu.

Tiesas nolēmumus izpilda zvērināts tiesu izpildītājs.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Ārvalsts tiesas nolēmumu atzīšanu un izpildi veic Latvijas tiesas.

Ārvalsts tiesas nolēmumu atzīšanu un izpildīšanu veic saskaņā ar Civilprocesa likumā noteikto un saskaņā ar Padomes Regulu Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu

Pieteikumu par izpildes pasludināšanu iesniedz izskatīšanai rajona (pilsētas) tiesai pēc personas pastāvīgās dzīvesvietas, pret kuru lūgta izpilde vai arī pēc tāda bērna pastāvīgās dzīvesvietas, uz kuru attiecas piemērošana. Lēmumu par izpildes pasludināšanu vai lēmuma par izpildes pasludināšanas noraidīšanu pieņem tiesnesis vienpersoniski uz iesniegtā pieteikuma un tam pievienoto dokumentu pamata 10 dienu laikā no pieteikuma iesniegšanas dienas, neaicinot puses.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu un izpildi vecāku atbildības lietā, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Par pirmās instances tiesas lēmumu ārvalsts tiesas nolēmuma atzīšanas lietā var iesniegt blakus sūdzību apgabaltiesai, bet apgabaltiesas lēmumu par blakus sūdzību var pārsūdzēt Senātā, iesniedzot blakus sūdzību.

Lietas dalībnieks, kura deklarētā dzīvesvieta, bet, ja tādas nav, — dzīvesvieta ir Latvijā, blakus sūdzību var iesniegt 30 dienu laikā no lēmuma noraksta izsniegšanas dienas, bet lietas dalībnieks, kura deklarētā dzīvesvieta, bet, ja tādas nav, — dzīvesvieta nav Latvijā, — 60 dienu laikā no lēmuma noraksta izsniegšanas dienas.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Latvijai ir saistoša 1996.gada 19.oktobra Hāgas Konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, kā arī divpusējie tiesiskās palīdzības līgumi, kas Latvijas Republikai noslēgti ar Krievijas Federāciju, Ukrainu, Baltkrievijas Republiku, Uzbekistānas Republiku, Kirgīzijas Republiku un Moldovas Republiku

Šī lapa ir daļa no tīmekļvietnes [Tava Eiropa](#).

Mēs labprāt uzzinātu jūsu [atsauksmes](#) par sniegtās informācijas lietderību.

This webpage is part of an EU quality network

Lapa atjaunināta: 05/04/2024

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.